

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ СУДОВОГО ЗАХИСТУ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Віталій Петренко,

професор кафедри інтелектуальної власності Національної металургійної академії України, доктор технічних наук, заслужений діяч науки і техніки України

В'ячеслав Левицький,

магістр інтелектуальної власності, Національна металургійна академія України

Проаналізовано загальні чинники процесуальних труднощів судового захисту прав інтелектуальної власності й обґрунтовано процесуальні переваги судово-прокурорського способу захисту.

Ключові слова: судовий захист, способи захисту, інтелектуальна власність

Постановка проблеми. Право інтелектуальної власності в суб'єктивному сенсі — це право особи володіти, користуватися, розпоряджатися та захищати від порушень з боку інших суб'єктів права результат інтелектуальної, творчої діяльності чи інший об'єкт права інтелектуальної власності, визначений законом [1].

Ефективність нормативно-правового захисту права інтелектуальної власності залежить від багатьох факторів, головним з яких є наявність досконалого законодавства та дієвих механізмів його застосування, насамперед при захисті прав [2, 132–139]. Дослідження питання нормативно-правового аспекту захисту інтелектуальної власності в умовах євроінтеграції України є важливим і актуальним. Для отримання Україною статусу повноправного члена ЄС необхідно проводити реформи національного законодавства, зокрема й у сфері захисту прав інтелектуальної власності, адже порушення прав завдає великої матеріальної та моральної шкоди фізичним особам (авторам, виконавцям), підприємствам та нашій державі. Це

дозволить підняти авторитет країни на міжнародній арені та збільшити обсяги інвестицій в економіку України.

Чинна в межах ЄС система захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності повною мірою може бути доступна українському правовласнику, за належної реєстрації свого права на території ЄС. Стратегічне використання активів інтелектуальної власності може істотно підвищити конкурентоздатність підприємств. Підприємства повинні переконатися в тому, що вони готові протистояти наявним проблемам і вжити заходів для використання своєї інтелектуальної власності та можливої її охорони. Подібно до матеріальних активів, активи інтелектуальної власності мають купуватися та зберігатися, враховуватися, оцінюватися, перебувати під пильним контролем і акуратно управлятися, щоб можна було ефективно задіяти їхню вартість [3, 102–105].

З огляду на викладене, на передній план виступає проблема ефективного захисту прав інтелектуальної власності, що на сьогоднішній день має низку процесуальних труднощів.

Метою цієї роботи є дослідження загальних чинників процесуальних труднощів судового захисту прав інтелектуальної власності й обґрунтування переваг судово-прокурорського способу захисту.

Виклад основного матеріалу дослідження. Найдієвішою юрисдикційною формою захисту права інтелектуальної власності є судовий захист, що здійснюється судами загальної юрисдикції, адміністративними та господарськими судами. Судовий захист здійснюється в Україні на загальних принципах судочинства. Загальна модель механізму судового захисту прав інтелектуальної власності передбачає складання позовної заяви та її розгляд у судовому порядку.

Особливість законодавства у сфері інтелектуальної власності полягає в тому, що воно має відповідати міжнародним договорам, базуватися на дворівневому підході до регулювання відносин у сфері інтелектуальної діяльності, свобода здійснення якої гарантується Конституцією України. Книга четверта ЦК України «Право інтелектуальної власності» присвячена регулюванню договірних відносин у сфері інтелектуальної власності, проте зазначені відносини у цій сфері частково підпадають під регулювання також і норм Господарського, Кримінального, Митного, Бюджетного, Податкового кодексів України, Кодексу України про адміністративні правопорушення. Спеціальне законодавство складається з понад 10 законів. Процедури визначені на рівні підзаконних нормативно-правових актів (яких існує понад 100), виданих Кабінетом Міністрів України та профільним міністерством [5].

Судовий захист права інтелектуальної власності в судовій системі України здійснюється засобом подачі позову до суду. Залежно від того, які позовні вимоги висуває позивач, а також від статусу сторін спору визначається підсудність справи, відтак позов подається до місцевого загаль-

ного, господарського чи до адміністративного суду. На рис. 1 (див. с. 66) наведено структурну схему розгляду позовної заяви про захист порушених прав інтелектуальної власності у судовому порядку.

Розгляд судової справи про захист прав інтелектуальної власності має певні особливості, а саме:

- позовну заяву необхідно скласти з визначенням підсудності спору;
- нині відсутні спеціальні суди для розгляду справ, пов'язаних із захистом прав інтелектуальної власності;
- на законодавчому рівні діє Закон України «Про судову експертизу» та Інструкція про порядок призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень, однак не визначено окремий порядок проведення судових експертиз у справах щодо захисту порушених прав на об'єкти інтелектуальної власності, а також відсутня єдина методика визначення розміру збитків у справах про порушення прав інтелектуальної власності, що ускладнює можливість захисту прав;
- у судовій практиці існують випадки, коли в одній справі наявні декілька позовних вимог, розгляд та вирішення яких належить до компетенції різних судів;
- згідно із судовою практикою вирішення справ щодо захисту прав інтелектуальної власності, власне судовий процес триває порівняно довго та через специфіку таких справ спостерігається значне затягування процесу розгляду.

З огляду на вищевикладене, вважаємо за доцільне здійснення дій, котрі б надали можливість удосконалити систему судового захисту прав інтелектуальної власності.

При підготовці позовної заяви важливе значення має визначення вартості прав на об'єкти інтелектуальної власності, а решта економічних і фінансо-

ПОГЛЯД НАУКОВЦЯ

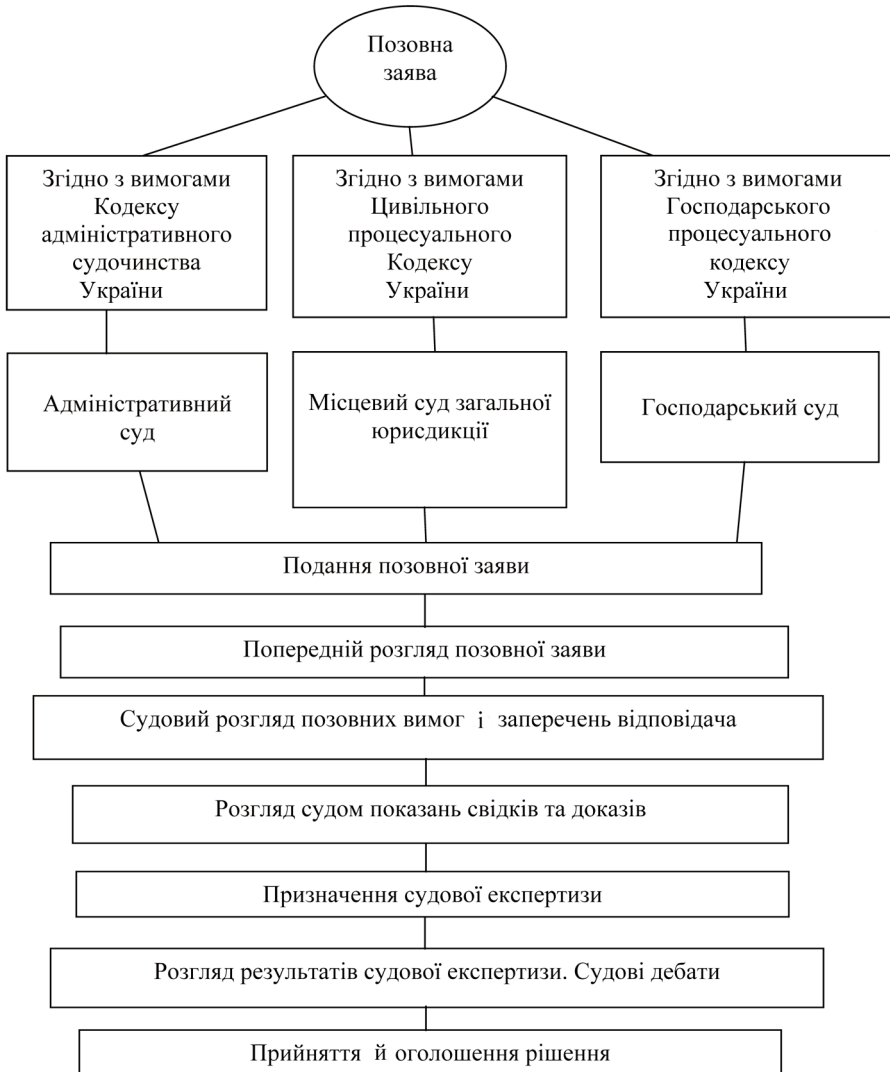

Рисунок 1. Структурна схема розгляду позовної заяви в суді

вих показників визначаються на основі вартості об'єкта права інтелектуальної власності. Відомо, що питання правового та фінансового підтвердження позовних вимог у суді мають вирішальне значення для захисту порушених прав інтелектуальної власності. Однак, як зазначалося, на сьогоднішній день не існує нормативно-правового акта, котрий би визначав окремий порядок про-

ведення судових експертиз у справах щодо захисту порушених прав на об'єкти інтелектуальної власності, а також відсутня єдина методика визначення вартості об'єкта права інтелектуальної власності та розміру збитків у справах про порушення прав інтелектуальної власності.

На практиці це призводить до того, що сторони спору надають суду докази

щодо вартості об'єкта права інтелектуальної власності та відповідно розміру матеріальних збитків при порушенні прав інтелектуальної власності, що були визначені за допомогою різних методик (яких сьогодні існує близько п'яти) та надані дані, розраховані щодо однієї справи, відрізняються одні від інших. Вказана обставина надає можливість сторонам зловживати питанням визначення вартості, що, зазвичай, має важливе значення під час розгляду подібних справ, а це ускладнює судовий розгляд справи та впливає на захист порушених прав. З огляду на це, вважаємо необхідною розробку та прийняття нормативно-правового акта, який би встановлював окремий порядок проведення судових експертиз у справах щодо захисту порушених прав на об'єкти інтелектуальної власності, а також нормативно-правового акту, який би чітко встановлював методику визначення вартості об'єкта права інтелектуальної власності залежно від виду самого об'єкта (об'єкт промислової власності, об'єкт авторських прав тощо) та розміру збитків у справах про порушення прав інтелектуальної власності.

Питання наявності в одній справі про захист порушених прав інтелектуальної власності позовних вимог, які підлягають розгляду в різних судах, можливо вирішити надавши на законодавчому рівні можливість об'єднання в одне провадження кілька вимог, які стосуються однієї справи.

У цій роботі зроблена спроба вдосконалення судового способу захисту прав інтелектуальної власності (умовно судово-прокурорського способу захисту) (див. рис. 2 на с. 68).

Суть судово-прокурорського способу захисту прав інтелектуальної власності впливає, по-перше, з природи права інтелектуальної власності [1, 144–151]; по-друге, з факту того, що творцем, є людина, фізична особа-громадянин; по-третє — головним завданням органів прокуратури є захист май-

нових і немайнових прав громадян, зокрема й у судовому порядку [4].

Судово-прокурорський спосіб захисту прав інтелектуальної власності передбачає, що для розгляду та прийняття рішення по заяві про порушення прав інтелектуальної власності особа звертається спочатку до органів прокуратури з відповідною заявою та підтверджувальними документами. Прокуратура розглядає подану заяву та приймає рішення щодо захисту порушених прав особи, а саме: або прокуратура звертається з позовною заявою до суду в інтересах особи про захист її прав інтелектуальної власності, або відмовляє в такому зверненні. Треба зазначити, що практично всі дії з розгляду питань, порушених особою щодо захисту своїх прав інтелектуальної власності, прокуратура може здійснити до подачі позовної заяви. Звернення прокуратури до суду забезпечить подання до суду лише тих позовних заяв, які дійсно містять факти порушення прав інтелектуальної власності, оскільки будуть перевірені до подання позовної заяви прокуратурою. Участь прокуратури у справах про захист порушених прав інтелектуальної власності підвищить рівень відповідальності громадян і суспільства щодо дотримання прав інтелектуальної власності, належних іншим особам.

Висновок. Отже, у сфері судового захисту прав інтелектуальної власності в судовому порядку, на підставі вищевикладеного можна зробити такі узагальнення та рекомендації:

- сьогодні в Україні вже сформована законодавча база й організаційна система державних органів, які прямо чи опосередковано забезпечують захист прав у сфері інтелектуальної власності;
- удосконалення процедур захисту прав авторів і володільців виключних прав інтелектуальної власності. Правотворення в цьому напрямі потребує розробки та

ПОГЛЯД НАУКОВЦЯ

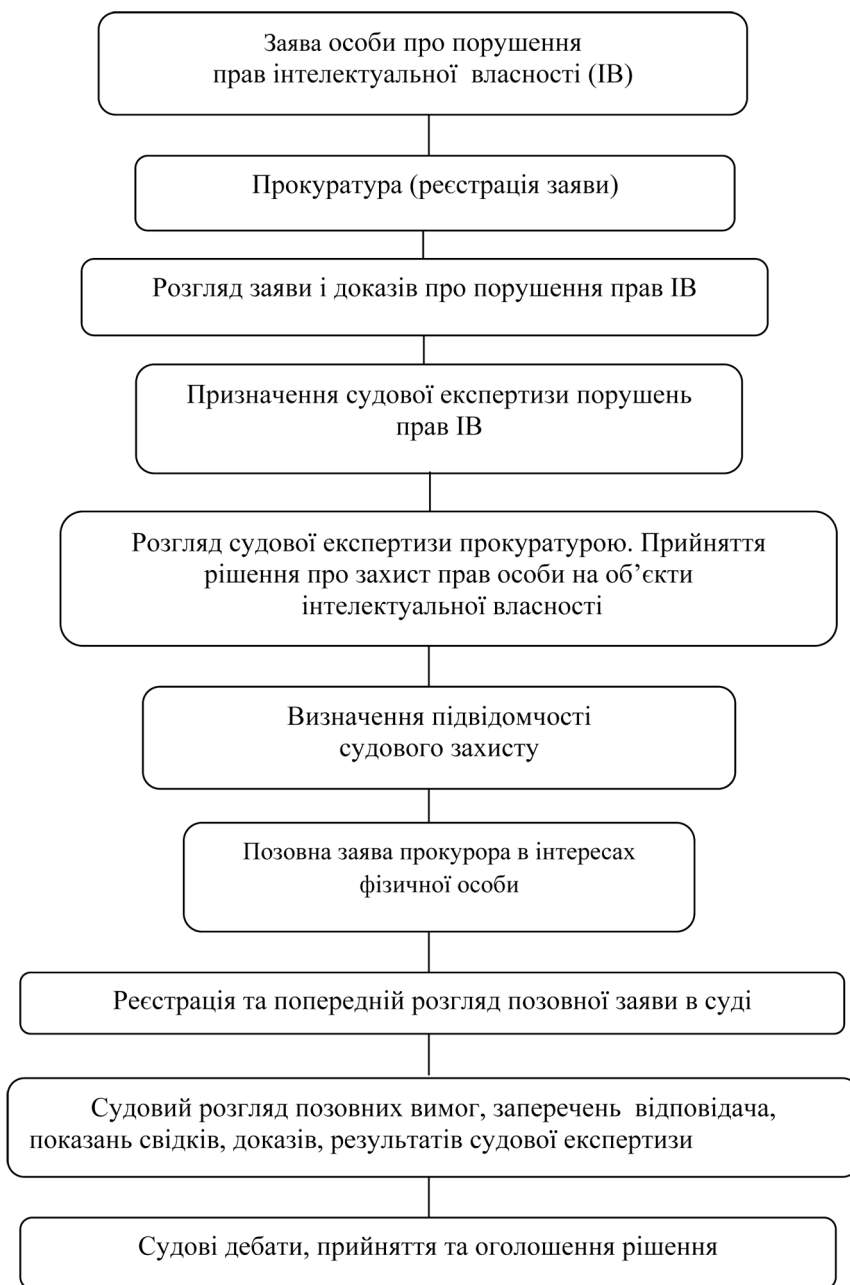

Рисунок 2. Концептуальна модель розгляду справ щодо захисту порушених прав інтелектуальної власності судово-прокурорським способом

прийняття нормативно-правового акта, котрий би встановлював окремий порядок проведення судових експертиз у справах щодо захисту порушених прав на об'єкти інтелектуальної власності, а також нормативно-правового акту, який би чітко встановлював методіку визначення вартості об'єкта права інтелектуальної власності залежно від виду об'єкта та розміру збитків у справах про порушення прав інтелектуальної власності;

- внесення до цивільно-процесуального й адміністративного процесуального законодавства змін щодо можливості об'єднання в одне провадження кількох вимог, які належить розглядати в порядку різного судочинства.

Розроблено та рекомендовано судово-прокурорський спосіб захисту прав інтелектуальної власності. ♦

Список використаних джерел

1. Харитонова О. І. *Правова природа права інтелектуальної власності* : зб. наук. праць / О. І. Харитонова // *Наукові праці Одеської Національної юридичної академії*. — Том VII. — Одеса. : Юридична література, 2008. — 328 с.
2. Петренко В. А. *К вопросу адаптации законодательства Украины в сфере интеллектуальной собственности к законодательству Европейского Союза* / В. А. Петренко, В. А. Левицький // *Всеукраїнська науково-практична конференція з проблем інтелектуальної власності* : зб. наук. праць — Маріуполь : ДВНЗ «ПДТУ», 2013. — 245 с.
3. Петренко В. О. *Загальні засади використання Єдиного Європейського патенту на об'єкти промислової власності* : матеріали II Всеукраїнської наукової конференції / В. О. Петренко, Л. О. Погоріла, В. А. Левицький; наук. ред. проф. О. Ю. Висоцький // *Актуальні проблеми соціально-гуманітарних наук : частина III*. — Дніпропетровськ. : Роял Принт, 2013. — 232 с.
4. Закон України «Про прокуратуру» від 05.11.1991 р. № 1789-XII : зі змінами // *Відомості Верховної Ради*. — 2014. — № 39. — Ст. 2013.
5. Бошицький Ю. Л. *Інтелектуальна власність в сучасній Україні — актуальні питання модернізації та правового регулювання* / Ю. Л. Бошицький // *Частина Київського університету права*. — 2013. — №1 — С. 213–217.

Надійшла до редакції 24.11.2014 року

ПОГЛЯД НАУКОВЦЯ

Петренко В., Левицький В. Совершенствование системы судебной защиты прав интеллектуальной собственности. Проанализированы общие факторы процессуальных трудностей судебной защиты прав интеллектуальной собственности и обоснованы процессуальные преимущества судебно-прокурорского способа защиты.

Ключевые слова: судебная защита, способы защиты, интеллектуальная собственность

Petrenko V., Levitskyi V. Improving of system of intellectual property rights judicial protection. The article analyzes common factors of procedural difficulties of judicial protection of intellectual property rights and substantiated procedural advantages judicial and procuratorial way to protect.

Existing gaps in the legislation of Ukraine in the sphere of intellectual property, primarily legislative norm determining the jurisdiction of judicial review and, unfortunately, only one way lawsuit proceedings, indicate the need to harmonize it with legislation of the European Union. It is necessary to improve the regulatory framework of intellectual property and improvements mechanisms rights protection in this area.

The legislative strengthening the responsibility for violations of intellectual property rights, improvement of legal regulation of economic aspects of intellectual property rights, including the system of payment of fees and taxes for actions related to the guard rights of objects intellectual property, improvement of legal regulation of economic mechanisms stimulating creativity and so on, are also necessary.

The authors recommend to attribute the consideration of affairs of settling disputes related with violations rights to the objects industrial property to the jurisdiction of commercial courts considering readiness of judicial corps of such courts in respect of qualified consideration indicated cases subjective composition these disputes, introduced specialization of judges, as well as international experience consideration of the such cases exactly specialized courts.

The article establishes the need of elaboration normative acts with requirements of official documents that must accompany the statements of claim in the courts for the protection of intellectual property rights violations.

Keywords: judicial protection, ways of protection, intellectual property